

ne smejo biti visliškega pokolenja. Ali pa naj mislimo na višjo katharsis, ki prihaja v težkih urah?

Dr. Fr. Ilešič.

Key Ellen. O vaspitanju deteta kod kuće. Preveo Uroš Krulj. Beograd—Sarajevo. J. Dj. Djurdjević. 1919. 106 str. K 1-6 (Mala biblioteka 197—8).

Srbski prevod te „domače vzgoje“ sam na sebi bi kot književni pojav morda šel bolj neopažen mimo nas Slovencev, ki smo Keyjevke spise, menda celo precej intenzivno, brali v nemščini. Toda dvoje okoliščin mi je dovolj razloga, da se ustavim in zamislim pri tem prevodu. Ena je ta, da mu je oče naš sedanjí „minister za narodno zdravje“, a druga, da mu kumuje naš — risorgimento.

Ne maram si nakopavati Montaigneovega očitka, da — pišoč o pisanem — „nous ne faisons qu' entregloser“ in tudi do tega mi ni, da bi v obliki raznih plusov in minusov razpredeljeval, kaj nam Key podaja v tem svojem spisu. Hotel bi marveč vsaj malo pokazati, da bi nam pisateljica z daljnega severa baš sedaj, ob pričetku novega življenja s svojim pojmovanjem vzgoje lahko bila za navdihovateljico novih, plodovitih misli.

Menda se ne bom preveč motil, če trdim, da je pri nas ime Ellen Key najtrdneje asociirano s prerokbo, da bo 20. stoletje — „stoletje otroka“. In še to trditev bi tvegaj, da je „stoletje otroka“ največkrat v izgovoru eno izmed tistih modnih gesel, ki so kakor čedna a prazna škatljica, to je: lepa beseda — brez vsebine. A Keyjeva govori „samo tistim, ki mislijo nove misli“ (19).

Stoletje otroka bo naš vek tedaj, ako postane novi nauk o otroku obče veljavno spoznanje pa izhodišče vzgojnemu dejanju in nehanju — oni nauk, ki ga peščica posameznikov vedno glasneje oznanja in ki pravi, da otrok ni homunculus, to je dozorelo človeško bitje v majhnih obmerih, temveč na čisto samosvoj način zaznavajoči, sodeči, pojmujoči, čuteči, ocenjajoči, hoteti... človeški jaz. Kvalitativno (in ne samo kvantitativno!) razliko med otrokom in odrastlim človekom povdarja že evangelijski pogojnik: „Če ne boste kakor otroci...“ V tem oziru kaže mladina zelo bister pogled: ko nekam instiktivno po strani gleda dorastle, ki večinoma že v srednjih letih svojega življenja duševno odebele ali usahnejo, otrdnejo ali ovenejo“ (71) — kakor bi jo hoteli ukaniti za „solnce“ njene mladosti.

To mladinoslovno spoznanje pa prinaša cel niz novih nalog in dolžnosti, pred vsem obema glavnima činiteljema pri vzgojnem poslu: domu in šoli. V prvi vrsti se tukaj zahteva korenita preocnitev dosedaj veljavnih vrednot. „Treba nam je novih domov, nove šole, novega zakonskega življenja in novih družabnih odnošajev za nove duše ž njih neskončno mnogovrstnim in še brezimenskimi načinom čustvovanja in ljubezni, trpljenja in umevanja življenja, slutnje in upanja, verovanja in molitve“ (56). In potem še tole! Temelj vzgoje ima postati — svetost doma in materinstva. Prvo mesto zavzemaj dom in ne šola, a središče domačega življenja bodi mati, za katero ne sme biti važnejših socialnih poslov, nego je vzgoja otrok. Še le ko bodo otroci od šole, ulice, tovarne zopet osvobojeni za dom ter se matere od delovanja izven doma ali od društvenega življenja vrnejo k deci, dobimo pravo vzgojo v duhu Rousseauja in Spencerja, vzgojo za življenje s pomočjo domače vzgoje“ (57).

Z ozirom na novi nauk o bitju in žitju otroka pa so tudi vzgojni cilji in vzgojna sredstva potrebna temeljite revizije. Osobito se naj v nič zruši tisto abotno in docela demokratsko (da ne rečem: frakarsko) mnenje, da bi

sin ne smel „manj“ postati, nego je oče — kakor bi tukaj ne imela odločevati edinole sposobnost otroka! Roditelji ne smejo nikoli pričakovati, da njihovi najvišji ideali postanejo tudi ideali njihovih otrok“ (74). In če je recimo temu in temu izmed nas svoje dni res da pomagalo brezovo olje ali leskova mast, to prav nič ne opravičuje tiste danes za nemoralno spoznane pretepevajoče pedagogike. In če je ta ali oni nekoč kot desetletnik z lahkoto „zmagoval“ prve početke latinske modrosti, še to ni obvezen argument proti „enotni“ šoli, ki bi — iz dušeslovnih razlogov — želela prvih dvoje troje razredov brez učenja tujih jezikov. Itd. Itd.

Mladina je up in nada boljše bodočnosti! Kdo, ki mu človeštvo leži na srcu, bi danes v modrosti teh besed ne iskal za prenovitev sveta potrebnih sil. Ali ne varajmo se! Te besede le tedaj ne ostanejo kulturna laž, če verujemo — v stoletje otroka. In sicer je treba žive vere. „Dokler pa oče in mati ne bosta čutila, da je to bodočnost, kar jima v obliki otroka dremlje na rokah, da je to zgodovina, ki se jima igra pred nogami“, polna samosvoje zakonitosti, ki jo treba poznati in v interesu življenja vpoštevati, vse dotlej ni trdno položen — fundamentum regnorum.

Tako umevam Kruljev prevod Keyjevkega spisa o domači vzgoji otroka.

Dr. K. Ozvald.

Ćorović, Svetozar. U ćelijama. Zagreb, 1919. Izdanje „Matice Hrvatske“ 130 str.

Ćorović je v svojih črticah in romanih dajal izrazite in verne slike raznih plasti hercegovinskega sveta, v svojem zadnjem delu „U ćelijama“ si je vzel predmet, ki se ga do sedaj ni bil nikdar dotaknil, namreč celice *pravoslavne*ga samostana. Na Evropejca poprečne izobrazbe bo napravil milijé „Ćelij“ čuden vtis. Človeku se zdi v začetku, da živi v romantičnem srednjeveškem svetu, polnem patrijarhalno preprostega življenja in neopiljenega, naravnega čustvovanja in kretanja. Začudi se, ko se pojavijo v scenah moderno surovi žandarji z „ufitiljenimi“ brki in svetlimi gumbi in vsa romantična čustva ubijajoča železnica, ki vpliva v tem samostanskem milijéu kakor anahronizem.

Globoke filozofije ali psihologije ne sme nihče iskati v „Ćelijah“, ker bi o našel samo > nekaterih scenah, gledanih z nenavadno vidnostjo in izraženi z nenavadno preprostimi besedami in potezami. Malokdo bi mogel z bolj preprostimi sredstvi podati bolj realistično sliko duševnega trpljenja jetičnega človeka, kakor Ćorović svojega otca Melentija. Krčevito se brani smrti in neprestano misli na njo, strastna želja za življenjem mu zbudi v bolnih možganih gorostasno misel, da bo morebiti Krist prišel k njegovemu grobu: — silazio je jednom na zemljo pa zašto ne bi moglo i opet sići? — da ga bo poklical nazaj v življenje in žal mu je, da ni ustvaril „nešto krupno, veliko“, samo da bi živel vsaj v spominu ljudi. Slika bolnega očeta Melentija spada med najfinejše Ćorovićeve stvari.

Za živ hercegovski temperament Ćorovića je karakteristično, da sledijo najbolj globokim scenam najbolj lahki dovtipi in šaljive situacije, od katerih so nekatere že blizu meje literarno možnega in ki bi pripovedovavca z manjšo rutino, ko je Ćorovićeva, spravile do absurdnosti. Tako na pr. sledi nežni in fino izdelani sliki tihe ljubezni med kmečkim dekletom in učiteljem, poznejšim očetom Melentijem, dovtip o repu, ki ga samostanski Pavliha obesi hlapcu na